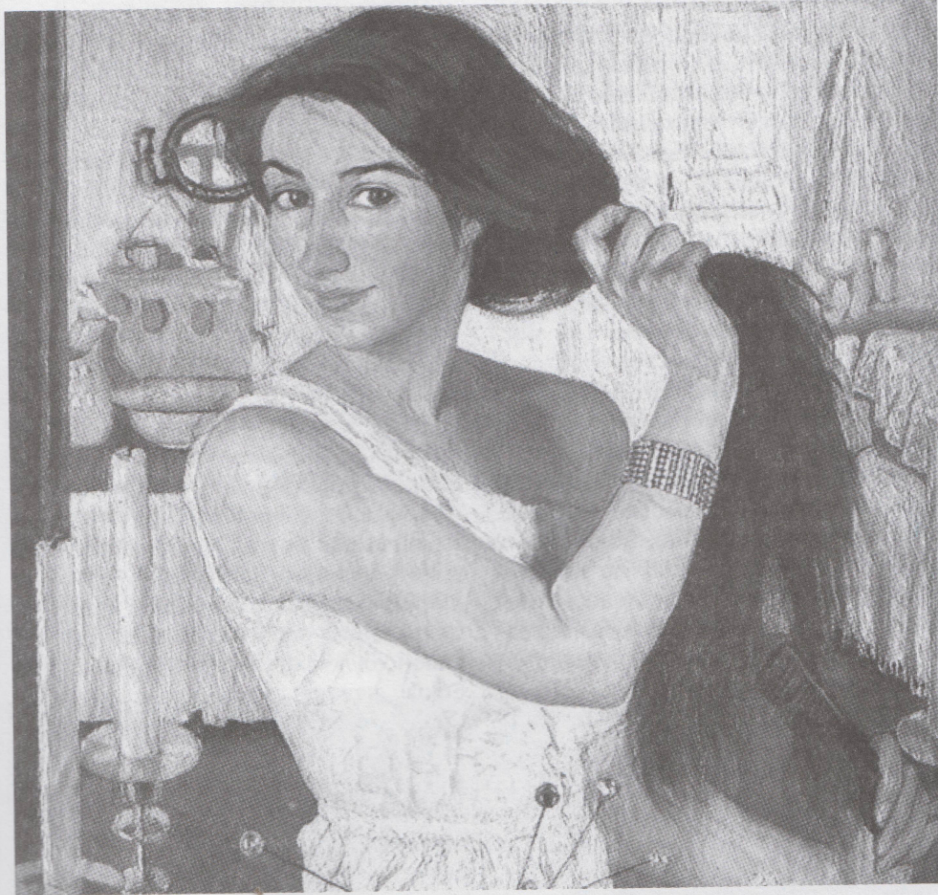

Зінаїда Серебрякова (Лансере) – 135 років від дня народження

Ім'я Зінаїди Серебрякової широко відоме любителям живопису. Її роботи знаходяться в багатьох країнах світу, частіше у колекціонерів із середовища російської еміграції першої хвилі. І все ж популярність її мистецтва у нашій країні недостатня. Пояснення цьому - трагічні сторінки історії ХХ століття, коли «дворянське» мистецтво агресивно витіснялося «пролетарським». До того ж еміграція з Росії в ті часи означала повне забуття творчості художника на батьківщині.

Приклад Серебрякової підтвердив це жорстоке правило. Після від'їзду художниці до Парижу нечисленні шанувальники й колекціонери, звичайно, пам'ятали про творця полотен «За туалетом», «Лазні», «Жнива», прекрасних жіночих портретів. Але, тим не менше, аж до персональної виставки художниці на батьківщині в 1965 році, твори Серебрякової ховалися у приватних колекціях, її ім'я вимовлялося пошепки, з оглядкою.

Родовий маєток Лансере «Нескучне» знаходився у 30 верстах від Харкова, а в трьох верстах від нього лежало село Веселе. Обидві ці назви в точнос-

краю за часів, коли тут вирували ярмарки, гриміли молодецькі весілля, збиралися галасливі сходки-вечорниці. У перші роки минулого сторіччя селяни з Веселого і Нескучного вдосвіта на підводах прямували до Харкова на торги і поверталися лише затемна.

Своїм художнім розвитком Зінаїда в першу чергу зобов'язана дядькові - Олександрові Бенуа (братові матері)

і старшому братові Євгену Євгеновичу Лансере, чудовим діячем російського мистецтва, представником роду Бенуа-Лансере, з якого вийшла ціла плеяда відомих митців та архітекторів. Вважається, що і будинок в Нескучному, і церква збудовані за проектом одного з Лансере, але хто саме з цієї обдарованої сім'ї є автором проекту - залишається нез'ясованим.

Закінчивши жіночу гімназію, Зінаїда прийшла в художню школу, засновану княгинєю М.К.Тенішевою. У 1903-1905 роках вона була ученицею портретиста О.Е.Браза. У 1905-1906 роках навчалась в Академії де ла Гранд Шомьєр у Парижі.

У Петрограді Зінаїда сформувалася як особистість. А в Нескучному її обдарування досягло розквіту. Цей клаптик рідної землі завжди хвилював художницю. А ось особисте життя Зінаїди Євгенівни можна розділити на дві частини - перша була світла і щаслива, друга - гірка.

Починаючи з 1898 року чи не щоліта вона проводить разом із членами численного «клану» Бенуа-Лансере в Нескучному, з радістю вириваючись сюди з похмурого Петербурга. Неподалік від садиби Лансере на іншому березі річки на хуторі знаходився будиночок Серебрякова.

Борис Анатолійович Серебряков - двоюрідний брат Зінаїди. Його мати - Зінаїда Олександрівна Лансере - рідна сестра батька художниці. З дитячого віку Зіна і Боря виховувалися разом. Вони поруч і в Петербурзі, і в Нескучному. Вони кохають один одного, готові з'єднати свої життя. І рідні приймають

Забуті імена

їх відносини. Але складність полягає в тому, що церква не заохочувала шлюби між близькими родичами. До того ж Зінаїда - римсько-католицького віросповідання, Борис - православного. Після довгих поневірянь, поїздок до Белгороду, до Харкова, до священослужителів, нарешті, вдається усунути перешкоди. 9 вересня 1905 року весілля відбулося. Зінаїда захоплено займалася живописом, Борис готувався стати інженером-залізничником. Обидва обоженювали один одного і будували дуже райдужні плани на майбутнє.

Після весілля молодята вирушили до Парижу. З цієї поїздки у кожного з них були пов'язані особливі плани. Через рік, сповнені вражень, Серебрякови повертаються додому. Борис із Зінаїдою різні люди, але ці відмінності доповнюють, об'єднують їх. І коли вони нарізно (що буває нерідко), у Зінаїди псується настрій, все валиться з рук.

Від серпня 1914 Борис Серебряков - начальник вишукувальної партії на будівництві залізниці Іркутськ-Бодайбо, а пізніше, аж до 1919 року, бере участь у будівництві залізниці Уфа-Оренбург. Цей, по-своєму щасливий, шлюб приніс подружжю чотирьох дітей - синів Євгена та Олександра, дочок Тетяну і Катерину. (Всі вони згодом пов'язали своє життя з мистецтвом, стали художниками, архітекторами, декораторами).

Жовтневу революцію Зінаїда зу-

стріла в Нескучному. Її життя раптово змінилося. У 1919 році їдучи до Харкова у військовій теплушці Борис захворів на висипний тиф і через кілька днів помер від серцевого паралічу. Вона залишилась з чотирма дітьми і хворою матір'ю без засобів до існування. Голод. Запаси Нескучного розграбовані. Немає фарб - вона переходить на вугілля й олівець. В цей час вона малює своє найтрагічніше творіння «КАРТКОВИЙ БУДИНОЧОК», де показує всіх чотирьох осиротілих дітей.

Вона відмовляється перейти на популярний у Радянські часи футуристичний стиль або писати портрети комісарів, однак знаходить роботу в Харківському археологічному музеї, де виконує олівецькі начерки експонатів.

Восени 1924 року вона виїздить до Парижу, отримавши замовлення на велике декоративне панно. Вона збиралася повернутися в Росію, де залишилися її мати і діти. Однак повернутися їй не вдалося, і вона виявилася відірваною від Батьківщини і дітей (двох дітей - Олександра і Катерину вдалося до неї послати). Всі ті невеликі гроші, які вона заробляє, відправляє в Росію.

Усе найкраще, в тому числі полотна «За туалетом», «Жнива», «Білого полотна» - було створено Серебряковою в Нескучному. Серебрякову добре знали і любили селянки, які були їй моделями для картин. Олівцем і пензлем відобразила вона неповторний

«серебряковський» колорит Харківщини. У роки революції та громадянської війни будинок і майстерня художниці в Нескучному були спалені бандами анархістів (на превеликий жаль місцевих селян, що почитали всіх членів сім'ї Лансере). Протягом років Великої Вітчизняної війни окупанти зруйнували і фамільну церкву Лансере. Не збереглися могили батька художниці та її близьких. Тепер тільки пейзажі самої Серебрякової можуть допомогти скласти уявлення про те, як виглядало тоді Нескучне.

Доля склалася так, що Серебрякова провела у Франції більшу половину свого життя.

Ще в середині 30-х років Серебрякова збиралася повернутися на Батьківщину. Але затягнулися замовні оформлювальні роботи в Бельгії, а потім почалася Друга Світова війна. Після війни її звали на батьківщину діти. Але прийшли старість, хвороби, і художниця не наважується на переїзд. Тоді і вирішено було влаштувати в Радянському Союзі велику персональну виставку Серебрякової. Так їй вдалося виставитися на батьківщину в останній раз... Померла Зінаїда Серебрякова 19 вересня 1967 року в Парижі у віці 82 років. Похована на цвинтарі Сент-Женев'єв-де-Буа.

*Бородіна Лариса,
головний бібліограф ХНТУСГ*

